

Pr. Eugen DRĂGOI

MONAHISMUL ÎN DOBROGEA DIN SECOLUL AL XIX-LEA PÂNĂ ÎN ANUL 1918

THE MONACHISM IN DOBROGEA, FROM THE 19TH CENTURY
TO 1918

Abstract: In Dobrogea, the development of spiritual life soared at the beginning of the 19th century, after having undergone for centuries the Ottoman oppression.

As the Ottoman authorities became more and more tolerant in their relations with the needs of their Christian subjects, as a last attempt at keeping the empire united, several churches were built, which are to become spiritual centers of the utmost importance.

After Dobrogea was given back to Romanian in 1878, the monasteries and churches on its territory were annexed to the Romanian Orthodox Church and thus begun to soar.

The hereby study with monographic accents aims at presenting the historical context of the Dobrogea monachism's development from the beginning of the 19th century to 1918, identifying and describing the evolution of religious edifices, among which the most notable are the Cocoș, Saon and Celic Dere monasteries.

Keywords: monachism, Dobrogea, the modern era

*

Provincia românească dintre Dunăre și Mare, numită Dobrogea, se afla la începutul secolului al XIX-lea în aceeași situație politică instaurată după cucerirea ei de către turci, în 1417, adică parte integrantă a Imperiului Otoman.

În privința jurisdicției bisericești, teritoriul din nordul Dobrogei ținea de Mitropolia Proilaviei, cu sediul în orașul Brăila¹, a cărei activitate încetează în anul 1828, iar ținutul sud-dobrogean, de Mitropolia Dristrei (vechiul Durostor,

---

¹ Tudor Mateescu, *Les diocèses orthodoxes de la Dobroudja sous la domination ottomane*, în „Balkan Studies”, XIII, Thessaloniki, 1972, nr. 2, p. 287; Idem, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, București, 1979, p. 79.

astăzi Silistra, în Bulgaria). O scurtă perioadă de timp (1813-1828) întregul ținut al Dobrogei a fost subordonat, sub raport bisericesc, Mitropoliei Proilaviei, contopită cu cea a Dristrei.

După desființarea Mitropoliei Proilaviei, zona de nord a Dobrogei va intra în ascultarea canonică a Mitropoliei de Tulcea, eparhie înființată după 1829, condusă de ierarhi greci², până la Războiul de Independență din 1877-1878, cea din sud fiind păstorită în continuare de mitropoliții Dristrei³. Jursdicția acestor eparhii asupra Dobrogei încetează în anul 1878, cum vom vedea în continuare. În anul 1874, la solicitarea românilor din nordul Dobrogei, Patriarhia Ecumenică din Constantinopol aprobă înființarea unei Episcopii românești, cu sediul în orașul Măcin⁴, dar hotărârea respectivă n-a putut fi pusă în practică din cauza evenimentelor ce s-au succedat.

Între ierarhii Mitropoliei Proilaviei, care au păstorit provincia dobrogeană, s-a remarcat prin activitate bisericească, teologică și culturală mitropolitul *Partenie* (1793-1810), membru marcant al Sinodului Patriarhiei Ecumenice, cosemnatar al unor tomosuri patriarhale cu conținut teologic și administrativ⁵. Acesta este ales, la 24 septembrie 1806, locțiitor al tronului ecumenic; patru ani mai târziu (30 noiembrie 1810) este promovat mitropolit al Dramei (în nordul Greciei)⁶. Ceilalți mitropoliți care au șezut pe tronul Proilaviei au fost : *Calinic III* (1810-1813), *Calinic IV* (1813-1821), *Antim* (1821-1828).

² Sunt cunoscuți mitropoliții: Panaret, fost episcop al Eumeniei (Turcia), Dionisie și Nichifor. Vezi pr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, 2, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 495; Idem, *Viața bisericească în Dobrogea și în părțile Dunării de Jos, în secolele XV-XIX*, în *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*, ed. a II-a, Galați, 1979, p. 179.

³ Pr. Mircea Păcurariu, *Viața creștină și organizarea bisericească în ținuturile Tomisului și Dunării de Jos de la începuturi până în anul 1864*, în *Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos în trecut și astăzi*, Galați, 1981, p. 26. La 1850 însă, potrivit mărturiei lui Ion Ionescu de la Brad (Victor Slăvescu, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846-1874*, București, 1943, p.69), episcopul Silistrei era „șăzător în Măcin“.

⁴ Tudor Mateescu, *Les diocèses...*, p. 293-299; pr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, 2, ed. cit., p. 495.

⁵ Vezi lista actelor în care este implicat mitropolitul Partenie la D. Russo, *Studii istorice greco-române*, tom. I, București, 1939, p. 278-283, capitolul *Mitropolia Proilavului* (Republicare în *Arhiepiscopia Dunării de Jos. Istorie bisericească, misiune creștină și viață culturală de la începuturi până în secolul al XIX-lea*, I, Galați, 2009, p. 338-343).

⁶ Pr. Mircea Păcurariu, *Scurt istoric al Mitropoliei Proilaviei (Brăila)*, în *Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos*, Galați, 2005, p. 36.

Date fiind condițiile dificile de manifestare a vieții religioase în acest ținut aflat sub stăpânire necreștină, românii dobrogeni au căutat să întrețină relații cu creștinii de peste Dunăre și cu eparhiile cele mai apropiate din Moldova, Basarabia și Valahia. De aici au adus cărți de slujbă ieșite din officinele nemțene și transilvănene și tot din teritoriile românești de la nord de Dunăre aduceau preoți și dascăli-învățători pentru trebuințele religioase și de învățământ ale localnicilor din satele și orașele Dobrogei⁷. Și viața monahală din nordul provinciei dintre Dunăre și Marea Neagră a fost susținută și influențată de monahismul din Moldova, mănăstiri precum Taița, Cocoș, Celic-Dere fiind întemeiate de călugări moldoveni sau de români din alte provincii românești care au ucenicit în mari lavre din nordul Moldovei⁸.

Un sprijin important pentru așezămintele monahale din spațiul nord dobrogean l-a reprezentat înființarea, la 17 noiembrie 1864, a Episcopiei Dunării de Jos, cu sediul la Ismail, încredințată păstoririi eminentului ierarh Melchisedec Ștefănescu⁹. Vecinătatea acestei eparhii cu mănăstirile dobrogene de sub ocupație turcească a fost extrem de benefică, egumenii acelor lavre primind sfaturi înțelepte și ajutor material însemnat de la învățatul și duhovnicescul ierarh al Dunării de Jos¹⁰. Astfel, în anul 1873 la îndemnul episcopului Melchisedec, starețul Daniil, cu toată obștea Mănăstirii Cocoș, rămâne credincios Patriarhiei Ecumenice și nu acceptă trecerea sub jurisdicția Exarhatului bulgar, înființat în 1870. „Acest fapt a avut, fără îndoială, urmări dintre cele mai fericite pentru Biserica românească dobrogeană”¹¹. Aproape în fiecare an din cei 14 păstoriți la Ismail și Galați (1864-1879), episcopul Melchisedec a eliberat Mănăstirii Cocoș condici de milă pentru zidirea monumentalei clopotnițe, repararea chiliilor și

---

⁷ Tudor Mateescu, *Din legăturile religioase ale Dobrogei cu Moldova înainte de 1877*, în „MMS”, an LI, nr. 9-12, Iași, 1975, p. 716-720.

⁸ *Ibidem*, p. 719.

⁹ Melchisedec Ștefănescu (1822-1892) a condus episcopia Dunării de Jos între anii 1864-1879, după care a trecut la cârma Episcopiei Romanului. Despre înființarea Episcopiei Dunării de Jos vezi îndeosebi: diac. Anghel Constantinescu, *Monografia Sfintei Episcopii a Dunărei de Jos*, București, 1906, p. 84-91 ; pr. Eugen Drăgoi, *Aspecte ale vieții bisericești din Episcopia Dunării de Jos în anii 1864-1886*, în *Monumente istorice și izvoare creștine*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1987, p. 261-267 ; Idem, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos, 1864-1889*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1990, p. 10 ș.u.; Idem, *Spațiul misionar al Eparhiei Dunării de Jos*, în „Axis libri”, an II, nr. 5, Galați, 2009, p. 32-33.

¹⁰ Tudor Mateescu, *Din legăturile...*, p. 719.

¹¹ *Ibidem*, p. 720.

întreținerea călugărilor¹². La rândul ei, Mănăstirea Cocoș aproviziona Catedrala din Ismail cu vinul necesar sfințelor slujbe¹³.

Același episcop Melchisedec a avizat condici de milă pentru strângerea de fonduri din eparhia pe care o păstora, pentru diverse reparații la biserica și chiliile Mănăstirii Taița, a intervenit la Ministerul de Interne în favoarea Mănăstirii Celic-Dere și și-a manifestat unele nemulțumiri referitoare la viața din această mănăstire și la „nacealnicul“ ei, arhimandritul Atanasie Lisavenco¹⁴. De altfel, încă din anul 1868 ierarhul Dunării de Jos intervenea la Guvernul român și la Patriarhia Ecumenică, solicitând intervenția acestora pentru stoparea propagandei arhimandritului Atanasie făcută în sudul Moldovei și al Basarabiei în favoarea unui „monahism mixt“, contrar tradiției monahale ortodoxe, către care atrăgea familia întregi, producând tulburare în popor¹⁵.

La începutul secolului al XIX-lea cele câteva așezăminte monahale din Dobrogea și-au continuat viața sub regimul otoman ostil creștinismului în general și monahismului ortodox în special. Ne referim la mănăstirile menționate în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea: *Klasaji*, la vest de Babadag și *Micomende* la sud-est de Isaccea, lângă satul Telița, așa cum apar menționate într-o hartă austriacă¹⁶, la Mănăstirea *Hamcearca*, existentă și ea posibil în secolul al XVIII-lea¹⁷, la un *așezământ monahal* întemeiat înainte de anul 1835,

¹² Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, fond Dosare Generale, dosar nr. 649/1867-1868; nr. 1061/1871, f. 10r; nr.1163/1872, f. 37-38; pr. Eugen Drăgoi, *Aspecte ale vieții bisericești...*, p. 277.

¹³ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, fond Dosare Generale, dosar nr. 741/1867; nr. 859/1868-1869 etc; pr. Eugen Drăgoi, *Aspecte ale vieții bisericești...*, p. 277.

¹⁴ Pr. Paul Mihail, *Din corespondența episcopului Melchisedec*, în „BOR”, nr. 5-6, 1959, p. 519, n. 20; pr. Eugen Drăgoi, *Aspecte ale vieții bisericești...*, p. 277.

¹⁵ Gh. Nedioglu, *Mănăstirea Cilicului (Câteva precizări)*, în „Analele Dobrogei”, IX, nr. 2, Constanța, 1928, p. 60-66; Tudor Mateescu, *Din legăturile...*, p. 719.

¹⁶ Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean în Dobrogea (Contribuții la istoria Mănăstirii Cocoșu până la 1877)*, în „Mitropolia Ardealului”, an. XXI, nr. 1-3, Sibiu, 1976, p. 114. Nu cunoaștem alte mărturii despre aceste așezări monahale.

¹⁷ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 101. Enumerând mănăstirile „Amgearca (Hamcearca), Taița, Cocoșu și Celicu“, Ion Ionescu de la Brad, care le-a vizitat în vara anului 1850, spune că cea de la Hamcearca este cea mai veche.

situat la sud-vest de *Babadag*¹⁸, la cel puțin o *mănăstire* în perimetrul satului *Niculițel*¹⁹.

Mișcările sociale și etnico religioase de la începutul acestui veac, în interiorul Imperiului Otoman, vor lua caracterul unor lupte naționale care vizau autonomii statale și emanciparea de sub suzeranitatea Porții. Pentru a diminua amploarea și forța acestor mișcări, Poarta va iniția unele reforme interne, numite cu un cuvânt generic *Tanzimat* („reorganizare“), cele mai importante fiind *Hatt-i Sherif-ul de la Gülhane* din 3 noiembrie 1839 și *Hatt-i Humayan-ul* din 1856²⁰. Se prevedea, între altele, o anumită relaxare față de măsurile restrictive de până atunci aplicate vieții creștinilor din imperiu. Între puținele astfel de înlesniri se numărau deplina egalitate în fața legii a creștinilor, evreilor și musulmanilor, înlăturarea impozitelor speciale pe care le plăteau creștinii, aprobarea ridicării de turle pe bisericile noi și folosirea clopotelor²¹.

Chiar la începutul anului 1800 (9 ianuarie) Sinodul Patriarhiei Ecumenice însărcinează pe mitropolitul Partenie al Proilavului și Tomarovului ca împreună cu mitropolitul Neofit al Maroniei să strângă sumele pe care mănăstirile le datorează anual²². Această hotărâre arată, pe de o parte, considerația de care se bucura mitropolitul brăilean din partea Patriarhului ecumenic, dar și faptul că în propria eparhie avea așezăminte monahale de care se îngrijea. Desigur că între acestea se vor fi aflat și mănăstiri și schituri în nordul Dobrogei, cel mai probabil în zona comunei Niculițel, localitate numită „Mănăstirea“ până la începutul secolului la XX-lea. După opt ani (la 12 august 1808) mitropolitul Partenie semnează, alături de membrii Sinodului Patriarhiei Ecumenice, o *enciclică* prin care mănăstirile sunt înștiințate că au datoria de a achita anual, prin chiriarii locului, la începutul lunii martie, contribuția anuală datorată patriarhiei²³. Așadar, mănăstirile plăteau o dare anuală Patriarhiei de Constantinopol,

¹⁸ Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX*, București, 1957, p. 144; Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 114.

¹⁹ Constantin C. Giurescu, *Principatele române...*, p. 144-145; Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean ...*, p. 114.

²⁰ Mustafa Ali Mehmed, *Istoria turcilor*, București, 1976, p. 317-324; Paul Brusnawski, *Stat și religie în Orientul Mijlociu Islamic*, Cluj-Napoca, 2005, p. 152-153.

²¹ Gh. Rădulescu, *Starea religioasă a Dobrogei în decursul vremurilor*, București, 1904, p. 122; Paul Brusnawski, *op. cit.*, p. 153.

²² D. Russo, *op. cit.*, p. 278, capitolul *Mitropolia Proilavului* (Republicare în *Arhiepiscopia Dunării de Jos. Istorie bisericească...*, p. 338).

²³ D. Russo, *op. cit.*, p. 282, capitolul *Mitropolia Proilavului* (Republicare în *Arhiepiscopia Dunării de Jos. Istorie bisericească...*, p. 342).

îndatorire pe care o împlineau și așezămintele monahale din Dobrogea și care genera uneori abuzuri din partea ierarhilor greci sub a căror jurisdicție canonică se aflau²⁴. De ceea, agronomul Ion Ionescu de la Brad sugera, la 1850, cu ocazia călătoriei sale în Dobrogea, că guvernul otoman ar trebui să le dea românilor dobrogeni „vlădică dintre români care să aibă asupra lor influența ce o exersează clerul în celelalte comunități”²⁵.

În afară de dările către „vlădicie”, mănăstirile din Dobrogea plăteau și alte dări către instituțiile locale ale Imperiului. Astfel, viețuitorii Mănăstirii Taița, în jurul anului 1850, plăteau „haraciu”²⁶ și ușur²⁷ și toate celelalte dări²⁸, iar Mănăstirea Cocoș plătea anual: 300 de lei haraciu pentru 20 de oameni, 1.100 de lei dare, 150 de lei pentru stupi, 1.600 de lei pentru dijma viilor, 1.000 de lei pentru dijma grâului și 3.000 de lei beilicul²⁹. La acestea se adăugau „tradiționalele” peșcheșuri pretinse de slujbașii locali, pentru diferite facilități. Spre exemplu, starețul Visarion de la Mănăstirea Cocoș a plătit 12.000 de lei ca să dobândească marea și îngăduința, prin firman al sultanului, de a ridica prima biserică a Mănăstirii Cocoș; învoirea de a construi o biserică din piatră, l-a costat pe stareț „1.500 de lei, o vacă și 30 oca de unt și alți bani la cadii și frunțașii turci”³⁰.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea peisajul religios dobrogean se îmbogățește cu trei așezăminte monahale: mănăstirile de călugări *Taița* și *Cocoș* și Mănăstirea de monahii *Celic-Dere*; ultimele două vor crește în importanță, odată cu scurgerea vremii, devenind repere ale monahismului din acest spațiu.

Mănăstirea Cocoș este întemeiată în apropiere de comuna Niculițel, veche vatră monahală, care și la jumătatea secolului al XIX-lea purta numele

²⁴ Tudor Mateescu, *Date despre viața bisericească a Dobrogei înainte de 1877*, în „BOR”, an XCII, nr. 9-10, București, 1974, p. 1257. Ion Ionescu de la Brad îl caracteriza astfel pe arhiepiscopul grec de la Tulcea: „Om jăfuitor și cu nerușinare, întrebuițează religia pentru folosul său în parte și a altor care-l țin pentru alte scopuri. Vlădica, a cărei exploatare religioasă este unul din cele mai strigătoare abuzuri, afurisește în dreapta și în stânga pe cei ce nu-i dau bani”. Vezi Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 103. Despre abuzurile episcopului grec de la Tulcea vezi și Econ. Gh. Rădulescu, *op. cit.*, p. 118-121.

²⁵ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 111.

²⁶ Haraci, tribut sau dare anuală plătită de nemusulmani.

²⁷ Ușur, dijma în produse.

²⁸ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 102.

²⁹ *Ibidem*, p. 103. Beilicul, dare către stat, ceea ce aparține fiscului. Este eronată opinia lui Zamfir Filotti (*Mănăstirea Cocoșu, regimul proprietății în Dobrogea*, București, 1889, p. 6) că „mănăstirea nu era supusă niciunei dijme sau dări”.

³⁰ Vezi Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 103.

*Mănăstiriște*³¹. Ctitorul mănăstirii și primul ei stareț a fost arhimandritul Visarion († 1862), român din Făgăraș, care avea câteva decenii de viațuire în marile mănăstiri din Moldova (Neamț, Secu) și se nevoise vreme de șapte ani în Sfântul Munte al Athosului. Neavând banii necesari pentru a întemeia un schit românesc în „Grădina Maicii Domnului“ din Peloponez, se întoarce în pământ românesc și se așează, împreună cu alți doi monahi nemțeni, *Gherontie* și *Isaia*, sub Dealul Cocoșului (lângă Niculițel, veche localitate nord-dobrogeană) unde cumpără un teren de la o musulmană³², pe care ridică o biserică modestă și câteva chilii. Nu se cunoaște anul exact al întemeierii mănăstirii; tradiția consemnată mai târziu propune perioada anilor 1832-1835, fiind preferat anul 1833³³, menționat și în inscripția de pe troița ridicată în 1910, pe locul unde a fost prima biserică. De remarcat că locul pentru întemeierea mănăstirii n-a fost

---

³¹ Niculițel este una din localitățile dobrogene cu mărturii de continuitate a vieții de peste 2.000 de ani. În 1971 pe teritoriul localității s-a descoperit o *bazilică martirică*, de dimensiuni impunătoare, având sub pardoseala altarului un *martyrion* etajat, care este construcția cea mai veche de acest gen din România și monument unic în Europa. În martyrion s-au aflat moaștele a patru Sfinți Mucenici: Zoticos, Attalos, Kamasis și Filippos (sec. IV), ale căror nume sunt incizate pe peretele din dreapta al criptei. Intrarea subterană a martyrionului, deblocată în 1973, a dus la descoperirea, în spațiul inferior al criptei, a altor moaște de mucenici care au fost martirizați prin ardere, probabil la sfârșitul secolului al III-lea sau începutul celui de al IV-lea. Pe Dealul Cetățuia din apropiere au fost descoperite ruinele unei biserițe în plan treflat, cea mai veche construcție de acest tip cunoscută până în prezent în România, secolele XI-XII; de asemenea, în centrul comunei se află în funcțiune și astăzi biserica *Sf. Atanasie*, construcție medievală din prima jumătate a secolului al XIV-lea. Vezi: Cristian Moisescu, *Un monument medieval dobrogean necunoscut: biserica Sfântul Atanasie de la Niculițel (sec. XIII)*, în *De la Dunăre la Mare, monumente istorice și izvoare creștine*, Galați, 1979, p. 141-145; Ernest Oberlander-Târnoveanu, *Pentru o nouă datare a biseriței cu plan treflat de la Niculițel (jud. Tulcea)*, în „Peuce”, Muzeul Deltei Dunării, VIII, 1980, p. 451-456; pr. Eugen Drăgoi, *Despre bazilica și Sfinții martiri de la Niculițel, date bibliografice*, în *Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic*, 3, Galați, 1987, p. 83-90; Victor Baumann, *Sângele martirilor*, Constanța, 2004, 232 p.

³² Terenul cumpărat inițial pentru mănăstire avea următoarele limite: „*Din drumul ce merge la Baba Ghișa, drept la deal la piatra roșie; de aici tot pe unghi, spre apus, până unde se desparte drumul Taiței cu al Pârlitei; de aici merge hotarul înainte, pe muchie, împrejur până în dealul Cocoșului și de aici, spre Baba Ghișa, la Pripor, unde se împreună*“. Vezi Zamfir Filotti, *op. cit.*, p. 5. Conform autorului, în această suprafață de teren intrau „cam vreo 800 hectare de pădure răritură“.

³³ Vezi argumente în favoarea anului 1833 la Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 116. Pentru anul 1833 optează: Roman Sorescu, *Monastirile dobrogene*, București, 1914, p. 16; arhim. Ieronim Motoc, *Mănăstiri dobrogene și din părțile Dunării de Jos*, în *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*, ed. a II-a, Galați, 1979, p. 186;

ales aleatoriu; tradiția orală plasa în acea zonă un vechi schit pe la 1697³⁴, iar monahii bătrâni, înainte de anul 1906, își aminteau că „cu mult mai înainte exista aici o veche biserică, care s-a distrus mai târziu, și care avea pe frontispiciu imaginea unui cocoș, în amintirea cocoșului care a anunțat apostolului Petru întreita sa lepădare...³⁵. De altfel, spațiul pe care s-a întemeiat mănăstirea s-a dovedit a fi bogat în vestigii antice³⁶. Pe locul ales și achiziționat de Visarion s-a ridicat, în anul 1833, prima biserică, destul de modestă și din materiale perisabile, după cum lasă să se înțeleagă documentele de mai târziu³⁷. Mănăstirea dobândește acordul legal de funcționare din partea autorităților turcești, în anul 1841³⁸. Un an mai târziu (1842), locașul este reparat și mărit, cu cheltuiala călugărului *Ignatie Irodeanul*³⁹.

Biserica ridicată de starețul Visarion și ucenicii săi, după scurgerea unui deceniu, avea nevoie de reparații, semn care arăta precaritatea materialelor folosite la ridicarea locașului. La solicitarea starețului, sultanul Abdul Medjid (1839-1861) autoriza, în anul 1846, repararea și înzestrarea Mănăstirii Cocoș din „vialețul Silistra, comuna Isaccea, localitatea cu denumirea Monastir“, unde se aflau „drept credincioși moldoveni“, care s-a deteriorat în decursul anilor⁴⁰. În

³⁴ Această „tradiție“ o consemnează preotul profesor Grigore N. Popescu din București, cu ocazia unei vizite pe care a făcut-o la mănăstirea dobrogeană în vara anului 1957. Vezi Grigore N. Popescu, *Corală preoților bucureșteni în Dacia Pontică*, în „Glasul Bisericii”, an XVI, nr. 8-9, București, 1957, p. 609. Informația a fost preluată de arhim. Ieronim Motoc (*Mănăstiri dobrogene...*, în vol. cit., p. 186-187), căreia îi acordă credit, de ieromonah Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească*, București, 1982, p. 221 și de protos. Modest Zamfir, *Mănăstirea Cocoș*, Galați, 1986, p. 4.

³⁵ Diac. Anghel Constantinescu, *Monografia Sfintei Episcopii a Dunărei de Jos*, București, 1906, p. 332.

³⁶ Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 123-124.

³⁷ Anul 1833 este menționat în inscripția de pe troița așezată, în anul 1910, pe locul Sfintei mese a primei biserici. Vezi arhim. Ieronim Motoc, *Mănăstiri dobrogene...*, p. 187; protos. Modest Zamfir, *op. cit.*, p. 8. Zamfir Filotii (*op. cit.*, p. 5) afirmă eronat că prima biserică a mănăstirii s-a construit „pe la anul 1847“.

³⁸ Pr. Ioan Dragomir, *Câteva documente turcești necunoscute privitoare la Mănăstirea Cocoș*, în „BOR”, an. LXXXII, nr. 11-12, București, 1964, p. 1111; Tudor Mateescu, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în *Monumente istorice și izvoare creștine*, Galați, 1987, p. 172; protos. Modest Zamfir, *op. cit.*, p. 7. Autorii presupun pe bună dreptate că până la acea dată, mănăstirea a funcționat în baza unui acord de principiu dat de autoritățile locale.

³⁹ Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 117; arhim. Ieronim Motoc, *Mănăstiri dobrogene...*, în vol. cit., p. 187.

⁴⁰ Pr. Ioan Dragomir, *op. cit.*, p. 1115-1116, doc. nr. 1.

documentul respectiv sunt redade și dimensiunile vechiului locaș, anume 16 x 12,5 arșini (11,37 x 8,9 m). În desfășurarea lucrărilor de reparații era interzisă depășirea cu un deget sau o palmă a dimensiunilor amintite, precum și schimbarea înfățișării clădirii. Hramul bisericii era *Intrarea în biserică a Maicii Domnului*, la 1906, având „aparența unei simple case de rugăciune“, servind la „săvârșirea sfintelor slujbe numai în timpul iernii“⁴¹. Acest locaș a fost demolat în anul 1910, pe locul ei ridicându-se o troiță cu următoarea inscripție : „Aici a fost Sfânta Masă a vechii biserici zidită la 1833, odată cu înființarea acestei mănăstiri“⁴². Iconostasul (catapetasma) acestei biserici s-a montat, în anul 1911, în paraclisul *Sfântul Ierarh Nicolae*, amenajat de către starețul Roman Sorescu, exarhul mănăstirilor din Episcopia Dunării de Jos, în vremea păstoririi episcopului Nifon Niculescu (1909-1921). În acest paraclis, deasupra ușii la intrare, este zugrăvită biserica zidită din dania de mai târziu a hagiului Nicolae Ghiță Poenaru, având dedesubt următoarea inscripție : „Copie după biserica Mănăstirii Cocoș, zidită la anul 1853 sub domnie musulmană“. Între bunurile sacre de preț din paraclis se află și un chivot mic de argint, având gravată inscripția: „Sfintele Mucenițe Minodora, Mitrodora și Nimfodora și Sf. Sfințitul Mucenic Haralambie, 1879“.

Mănăstirea a cunoscut perioade de prosperitate materială, dar și de sărăcie. Astfel, în intervalul anilor 1847- 1850 cumpără terenuri, o moară și un imobil în Tulcea⁴³. În anii 1851-1852 mănăstirea era nevoită să apeleze la strângerea de ajutoare prin condici de pantahuză. Așa, la începutul anului 1852, doi viețuitori ai mănăstirii, ieromonahul *Gherontie* și monahul *Lavrentie* adunau milostenii din Moldova. Cei doi călugări de la mănăstirea „de peste Dunăre“ se plâneau că deși răposatul episcop Veniamin Roset al Romanului le-a oferit în condica de milostenii 500 lei, bani ce urmau a fi predați de protoiereul de Covurlui, Zaharia Rodocolat, acesta n-a dat împluterniciților Mănăstirii Cocoș suma respectivă. Mitropolitul Sofronie al Moldovei, prin scrisoarea din 25 februarie 1852 îl cheamă la ordine pe protoiereul amintit⁴⁴.

Între primii donatori către Mănăstirea Cocoș se înscrie marele mitropolit *Veniamin Costachi* al Moldovei (1803-1842).⁴⁵

⁴¹ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 332.

⁴² Arhim. Ieronim Motoc, *Mănăstiri dobrogene...*, p. 187.

⁴³ Pr. Ioan Dragomir, *op. cit.*, p. 1116-1118.

⁴⁴ *Arhiva Protopopiatului Galați*, dosar nr. 42/1852 (nenumărat).

⁴⁵ Pr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, 3, Ed. IBMBOR, București, 1981, p. 21.

Așezământul, care în anul 1850 avea 30 de călugări⁴⁶, se populează în scurt timp cu monahi veniți de la unele mănăstiri moldovene, cu care starețul Visarion întreținea legături, dar și cu români din părțile Făgărașului și Sibiului, precum și din cazalele Isaccea și Măcin, care se călugăreau în Mănăstirea Cocoșu. Unii dintre ei își donau averile mănăstirii. Astfel a procedat și mocanul *Nicolae-Ghiță Poenaru*, un hagi bogat originar din Transilvania, care înainte de anul 1853 donează mănăstirii 15.000 de galbeni, 500 de oi și 15 cai⁴⁷. Grație acestui gest, se construiește o biserică de zid, mai mare ca cea dintâi, dar cu un aspect arhitectonic modest⁴⁸, cu hramul *Sfânta Treime*, sfințită în anul 1853. Pisania care se afla la intrarea în această biserică avea următorul conținut: „*Această Sfântă și dumnezeiască biserică s-a zidit în timpul stăreției P. C. Sale, Visarion arhimandritul, începătorul acestui sfânt locaș, iar cu cheltuiala domniei sale Hagi Neculai Ghiță Poenarul. S-a zidit această sfântă biserică în anii de la Hristos 1853*”⁴⁹.

O altă însemnată donație primește mănăstirea în anul 1867 de la „negustorul moldovean Tudor, născut Sidor, domiciliat în orașul Tulcea, dar originar din comuna Congaz (astăzi Rândunica, n. n.), plasa Babadag”, respectiv : 500 de oi, 15 iepe, un armăsar, 14 mânji, 15 vaci și 5 junice. Donația avea drept scop „îmbunătățirea condițiilor de trai ale călugărilor din mănăstire”⁵⁰. Tot în acest an, românul transilvănean *Teodor Moruian* zidește o cișmea în incinta mănăstirii, captând mai multe izvoare din apropiere⁵¹.

Arhimandritul Visarion, primul și cel mai important stareț al mănăstirii a rânduit de la început pravila viețuirii după tipicul mănăstirilor de la Muntele Athos⁵², promovând un pătrunzător duh de rugăciune și un remarcabil simț al românismului într-un spațiu dominat politic și administrativ de turci musulmani.

⁴⁶ Tudor Mateescu, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...*, p. 172.

⁴⁷ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 331; Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 120-121.

⁴⁸ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 333.

⁴⁹ *Ibidem*. Această biserică s-a demolat în vara anului 1911. Iconostasul s-a montat însă în noua și impunătoarea biserică, ridicată între anii 1911-1913; tot de la biserică din 1853 s-a așezat în noul locaș și strana arhierescă.

⁵⁰ Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 121; Idem, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...*, p. 174.

⁵¹ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 333 (cu anul greșit, 1874); Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 121; Idem, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...*, p. 121.

⁵² Arhim. Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 53; Protos. Modest Zamfir, *op. cit.*, p. 14.

Aceste virtuți i-au atras simpatia și prețuirea multor creștini din nordul Dobrogei, faima personalității sale duhovnicești și culturale răspândindu-se în toate provinciile vechi românești. Agronomul Ion Ionescu de la Brad făcea starețului Visarion, în vara anului 1850, o succintă, dar revelatoare biografie: „*Părintele Visarion, român din Făgăraș, fiind de 17 ani, a trecut în Moldova la rubedeniile de la Vărătic și Neamț. În astă cale pe urmă au trăit 30 de ani tipograf. El a tipărit Geografia*⁵³ *lui Cantemir, lucru ce l-a făcut a fi știutor de originea și nevoile tuturor românilor. Apoi au fost legător de cărți, apoi egumen 4 ani la schit la Săbla, apoi chelar la Neamțu și econom în Săcu. De acolo, hirotonisit preot, s-a dus la Sfântul Munte, unde au stat 7 ani și au cercat a face un cuib românilor, însă n-au avut 30.000 lei ce i se cereau de proestosul. De acolo au venit în Sacce (Isaccea, jud. Tulcea, n.n.) și prin Ene, român, ciorbagiu*⁵⁴ *ciorbagiilor din toată cazaua au cumpărat o vie de la o cadână cu 300 lei, în locul unde se află acum, între muntele Dealul Fetei și Dealul Cocoșului, pe a cărui vale, în sus, în codri, s-au găsit ruine antice și temelia de o biserică... Peste 12.000 lei ce au dat au căpătat marea, voe de făcut biserică și firman împărătesc*“⁵⁵. Același Ionescu de la Brad amintea că în ochii mocanilor și românilor din satele de pe malul Dunării, ca și în cei ai cazalelor Isaccea, Măcin și Tulcea, starețul „*trece de sfânt; îl socot de sfânt*“, le este duhovnic tuturor și este „*îndreptătorul legii lor*“⁵⁶. De asemenea, scria că starețul este un „*înfocat naționalist..., apărător al adevărului și al dreptății..., părinte ce mi-a captivat inima prin virtutea sa morală și prin gândurile lui de emancipație a românilor*“⁵⁷.

Din statistica întocmită în decembrie 1879 aflăm date despre viețuitorii care se aflau în mănăstire la începuturile ei. Astfel, monahul *Teodosie Crăciun*, în vârstă de 70 de ani a intrat în obștea așezământului monahal dobrogean din anul 1836. Schimonahul *Gherasim Deciu*, în vârstă de 60 de ani, iconomul mănăstirii se afla la Cocoșu din anul 1839. Monahii *Ieroftei Dimitriu* (60 de ani)

⁵³ Este vorba de cunoscuta lucrare *Descrierea Moldovei*. Vezi I. Ivan, *Contribuția Mănăstirii Neamț la tipărirea celei dintâi ediții în limba română a operei lui D. Cantemir «Descriptio Moldaviae»*, în „MMS”, nr. 5-6, 1973, p. 369-375. Tudor Mateescu, *Din legăturile religioase ale Dobrogei cu Moldova...*, p. 719.

⁵⁴ Ciorbagiu = primar.

⁵⁵ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 102; Constantin Cioroiu, *Știri despre biserica românească din Dobrogea în însemnări de călătorie*, în *Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic*, 4, Galați, 1988, p. 121.

⁵⁶ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 102-103.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 103.

și *Ignatie Filimon* erau intrați în obște din 1844 și 1845. Monahul *Victor Ionescu*, venit la Cocoșu în 1878, în vârstă de 30 de ani, fusese tuns în cin la Sfântul Munte Athos⁵⁸. Aproape toți erau români transilvăneni. Tradiția închinovierii în așezământul monahal de la Cocoș a unor viețuitori din interiorul arcului carpatic s-a păstrat și la începutul veacului al XX-lea. Între cei trei membri ai Consiliului spiritual al mănăstirii, la 1909, doi erau ardeleni : monahul *Iustin Vasile* (n. la 30 decembrie 1842 în Sighet, Transilvania) și monahul *Or Martin* (n. la 12 martie 1837 în Seliște, Transilvania), ambii cu metania la Cocoș⁵⁹. De asemenea, tot în 1909, în administrația mănăstirii Cocoș se găseau trei călugări transilvăneni : ieromonahul *Ieronim Roman* (n. la 10 ianuarie 1866 în Sohodol), casier; monahul *Inochentie Podarul* (n. la 20 martie 1850 în comuna Sita), econom ; ieromonahul *Eremia Damian* (n. la 12 februarie 1875 în comuna Frâna), ecleziarh⁶⁰.

Unii dintre monahii de la Cocoș aveau preocupări cărturărești. Astfel, la mijlocul secolului al XIX-lea „părintele *Anatolie* păcătosul și călugăr din Monastire Cocoș“ prescria cărțile I și a II-a din lucrarea lui Agapie Landos, *Mântuirea păcătoșilor*, osteneală plătită de „părintele Efrem Schimonahul“ din Schitul Lacu de la Sfântul Munte Athos⁶¹.

Între anii 1864-1883 s-a realizat o impunătoare clopotniță, la intrarea în mănăstire, prevăzută cu un mic paraclis, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*. Pisania de la intrarea în clopotniță are următorul text: „*Sub domnia M. S. regelui României Carol I și a soției sale, regina Elisabeta, sub episcopatul P.S. Iosif al Dunărei de Jos, s-a zidit această clopotniță și paraclis, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, prin stăruința și cheltuiala soborului Sfintei Monăstiri Cocoșu în timpul stăreției P.C. Sale arhimandritul Daniil în anul al 23-lea al stăreției sale, în anul mântuirii 1883*“⁶². Arhimandritul Roman Sorescu amintește că pentru realizarea clopotniței au contribuit multe familii din orașele Isaccea și Tulcea și din alte localități dobrogene, drept mulțumire că au scăpat de epidemia de holeră, refugiindu-se în mănăstire, până a trecut flagelul⁶³. În cele două

⁵⁸ Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, fond Dosare Generale, dosar nr. 1747/2/1879.

⁵⁹ Cf. *Anuar 1909 (Administrațiunea Casei Bisericii)*, București, 1909, p. 447.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești B.A.R.*, vol. 3, București, 1987, ms. 4352, însemnare pe f. 343.

⁶² Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 334. La temelia clopotniței s-au folosit lespezi de piatră „multe din ele cu inscripțiuni vechi“ aduse de la cetatea antică Troesmis (Iglița). Vezi Idem, p. 333-334; Tudor Mateescu, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...*, p. 163.

⁶³ Arhim. Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 25.

încăperi de la parterul clopotniței a fost așezată tipografia pe care episcopul Nifon o obține de la București, cu aprobarea ministrului Spiru Haret. În memoria acestuia, Nifon a numit tipografia *Spiru Haret*⁶⁴.

În periplul său dobrogean, ieromonahul transilvănean Nifon Bălășescu (1806-1880) ajunge la Mănăstirea Cocoș în primăvara anului 1870, încercând să convingă obștea să înființeze o școală. El găsește aici 44 de părinți și frați, dar spațiul mănăstirii, după aprecierea acestuia, putea găzdui 80 de viețuitori⁶⁵. N-a reușit să convingă pe starețul Daniil în favoarea înființării școlii, deși oficialitățile orașului Galați, în frunte cu primarul, se angajaseră să întrețină o școală primară în mănăstire cu toată cheltuiala ei, „pentru tinerii călugări și pentru copiii români din multele sate de pe acolo”⁶⁶.

În primăvara anului 1877 mai mulți monahi de la Mănăstirea Cocoș fug din fața urgiei turcilor. Unul dintre aceștia, Gherontie (născut în 1850, originar din Săcel, ținutul Sibiului) caută adăpost la mănăstirile din ținutul Vâlcei⁶⁷.

La întoarcerea trupelor românești victorioase de pe front li s-a făcut de către populația din Tulcea o primire grandioasă. Arcurile de triumf pentru primirea armatei române în Dobrogea se lucrau de „iscusitul zugrav Enache Cardaș și de tapițerul Iohan Jung”⁶⁸. „Toate aceste tablouri de ornamentarea arcurilor se lucrau pe ascuns, înlăuntrul bisericii Sf. Nicolai... deoarece în oraș era mare agitație în unele populații de origine străină, cari regretau încorporarea

⁶⁴ *Ibidem*, p. 23. Era o tipografie cu litere chirilice, împachetată în lăzi, adusă din străinătate, la comanda și pe cheltuiala Mănăstirii Neamț și care stătea la Tipografia Cărților Bisericești din București, fără utilizare. „Mașina a fost instalată provizoriu lângă clopotniță”. În timpul primului Război Mondial tipografia a fost luată de trupele care se retrăgeau și transportată în Bulgaria, fără să mai fie restituită mănăstirii. Cf. „Cartea bună” (revistă a tipografiei Mănăstirii Neamț), an I, nr. 1, 15 februarie 1923, p. 3-9, apud Paul Mihail, *Mănăstirea Neamț, centru de viață spirituală și artistică românească*, în „MMS”, nr. 1-2, 1970, p. 197.

⁶⁵ Protos. Modest Zamfir, *Mănăstirea Cocoș*, Galați, 1986, p. 16.

⁶⁶ Nifon Bălășescu, *Românii din Turcia*, în „Biserica și școala”, vol. I, Arad, 1877, p. 370. Primar al „comunei Galați” era Iancu Panaitescu (1869-1870), care semnează documente în calitate de primar până la 1 decembrie 1870 (Vezi Serviciul Județean al Arhivelor Statului – Galați, fond Primăria orașului Galați, dosar nr. 37/1870, f. 42). Este inexactă informația lui T. Mateescu (*Un așezământ monahal transilvănean în Dobrogea...*, p. 123) că primar la acea dată era Pr. Sgrumala. Profesorul Procopie S. Sgrumala s-a aflat în fruntea Primăriei Galați între anii 1867-1868. Vezi *Municipiul Galați. Album monografic*, Galați, 1999, p. 113.

⁶⁷ † Nestor Vornicescu, *Peregrinările unui monah în primăvara anului 1877*, în „Glasul Bisericii”, nr. 5, 1977, p. 331-342; Idem, în *Desăvârșirea unității noastre naționale – fundament al unității Bisericii străbune*, Craiova, 1988, p. 356-372.

⁶⁸ Brutus Cotovu, *Întemeierea și dezvoltarea orașului Tulcea*, în „Dunărea de Jos”, an II, nr. 1, Galați, septembrie 1909, p. 20.

Dobrogei în România... Intrarea în biserică, în timpul lucrului, era îngăduită numai preoților acestui Sf. locaş, consulului român Stoianovici și consulului francez Langlé⁶⁹.

În urma Războiului de Independență (1877-1878), prin Tratatul de Pace de la Berlin (1/13 iunie-1/13 iulie 1878) România a fost obligată să cedeze Rusiei județele Cahul, Bolgrad și Ismail. Acest ținut sud-basarabean, cesionat Rusiei la 8 octombrie 1878, făcea parte din jurisdicția canonică a Episcopiei Dunării de Jos, înființată în anul 1864, având reședința la Ismail⁷⁰. Prin prevederile aceluiași tratat, Dobrogea se alipea României⁷¹. Administrația Dobrogei a fost preluată oficial de autoritățile române la 23 noiembrie 1878⁷², eveniment marcat prin oficierea unui TeDeum în biserica Schimbarea la Față din Constanța⁷³.

Sediul Episcopiei Dunării de Jos, care rămânea doar cu județele Covurlui și Brăila s-a mutat în Galați, unde se așează titularul eparhiei, episcopul Melchisedec Ștefănescu, împreună cu administrația eparhială. Noul context teritorial presupunea arondarea Dobrogei unei eparhii din Biserica Ortodoxă Română, fapt petrecut în martie 1879, când prin Decretul domnesc⁷⁴ semnat de regele Carol I „districtele de peste Dunăre (Tulcea și Constanța, n.n.), până la o dispozițiune ulterioară se alipesc la Eparhia Dunării de Jos, pentru a se putea da

⁶⁹ *Ibidem*, p. 21.

⁷⁰ Despre înființarea Episcopiei Dunării de Jos vezi : diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 84-91 ; pr. Eugen Dragoi, *Aspecte ale vieții bisericești...*, p. 261-267 ; Idem, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 10 ș.u.; Idem, *Spațiul misionar...*, p. 32-33.

⁷¹ Potrivit art. 46 din Tratat, „Insulele care formează Delta Dunării precum și Insula Șerpilor, sangeacul de Tulcea cuprinzând districtele (cazas) de Chilia, Sulina, Mahmudie, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Chiustenge, Megidie sunt întrupate cu România. Principatul mai primește, afară de acestea, ținutul situat la sudul Dobrogei până la o linie care, plecând de la răsărit de Silistra, răspunde la Marea Neagră, la miazăzi de Mangalia“. Cf. *Tratatul de Pace de la Berlin, încheat în 13 iulie 1878*, Iași, 1878, p. 39 ; C. Hamangiu, *Codul general al României*, ed. a doua, vol. II, București, 1907, p. 410-412 ; *Documente privind Istoria României. Războiul de Independență*, vol. IX, Ed. Academiei Române, București, 1955, p. 382-383 ; Nicolae Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european (1875-1878)*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 264-278.

⁷² Nicolae Ciachir, *op. cit.*, p. 291 ș.u. ; Adrian Radulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, București, 1979, p. 284.

⁷³ Gh. Dumitrașcu, *Aspecte ale situației Dobrogei în perioada noiembrie 1878-mai 1883. Activitatea primului prefect de Constanța, Remus N. Opreanu*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol“, vol. XVIII, Iași, 1981, p. 293.

⁷⁴ Decretul nr. 633 din 16 martie 1879. Cf. Monitorul oficial nr. 64, 1879.

curs lucrărilor relative la administrația bisericească din acea parte⁷⁵. Peste doi ani încetează situația de provizorat, cele două „districte“ dobrogene fiind încorporate jurisdicției canonice și administrative a Episcopiei Dunării de Jos⁷⁶.

În vara anului 1879 episcopul Iosif Gheorghian al Dunării de Jos a delegat pe arhimandritul Ieronim Ștefănescu, revizor ecleziastic, să facă o inspecție amănunțită a situației bisericești din Dobrogea, pentru a se cunoaște starea bisericilor, a slujitorilor și credincioșilor ortodocși. Arhimandritul Ieronim se achită onorabil de această însărcinare, întocmind un amplu și amănunțit raport pe care-l înaintează ierarhului la 5 octombrie 1879. Despre starea mănăstirilor, semnatarul scria în documentul său: „În județul Tulcea se află încă trei monăstiri, două de călugări și una de călugărițe. Eu nu am făcut nicio dispoziție din nou nefiind autorizat, ci numai le-am recomandat împlinirea cu sfințenie a angajamentelor făcute de ei înaintea lui Dumnezeu, ascultare, smerenie și răbdare.

Am văzut însă printre ei mare parte și călugări și călugărițe aplecați spre reforme, pe cari, după arătările lor, le reclamă nu numai dreptatea și bunul simț dar chiar și timpul. Aceste reforme, mai cu seamă se cer la monastirile de călugări și călugărițe ruși.

Din aceste trei monăstiri una numită Cocoșu, este numai de monahi români, în care se află până la 70 [de viețuitori] cu frații (sau noii începători). Această monastire are o biserică mare de piatră și un paraclis pentru iarnă. Celelalte două sunt de ruși ortodocși (sic !), una de călugărițe care numără până la 70 monahii cu o biserică mare de lemn și un paraclis și alta de monahi cu un paraclis, care numără până la 25 de monahi ; amândouă mănăstirile rusești de bărbați și femei poartă numirea de monastirea Celic.

Aceste monastiri câte treele (sic !) își agonisesc hrana prin lucrarea pământului și cultivarea vitelor. Plătesc dare către stat ca toți locuitorii fără osebite, primesc pe străini de toate naționalitățile și îi tratează după putere cu ce au; ospitalitatea străinilor ocupă întâiul punct al vieții lor. La aceste monastiri ar putea să trimită protoiereii⁷⁷ pe preoții de la satele vecine cu ele spre a se deprinde orânduiele bisericești și, fiindcă sunt și sate rusești, preoții

---

⁷⁵ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 123-124 ; pr. Eugen Drăgoi, *Aspecte ale vieții bisericești...*, p. 284.

⁷⁶ Legea nr. 293 din 7 februarie 1881. Monitorul oficial din 12 februarie 1881; diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 126-127 ; pr. Eugen DRAGOI, *Aspecte ale vieții bisericești...*, p. 284.

⁷⁷ În anul 1879 au fost numiți protoiereii în Dobrogea frații Gheorghe Rășcanu (în jud. Tulcea) și Nicolae Rășcanu (în jud. Constanța). vezi diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 135.

ruși care nu știu bine românește ar putea mai cu lesnire să învețe la monastirea rusească și pe urmă să depună examene la protopopie.

*Tot în acest județ este și o monastire lipovenească, numită Slava ; aici se află până la 70 monahi lipoveni. Ei se despart în două: jumătate se numesc ascheți sau sihaștri și jumătate petrec viața de obște. Această monastire este reședința arhiepiscopului lor, numit Irinarh Slavschi, care este totodată și egumenul comunității lipovene și păstor peste toți lipovenii aflați în Dobrogea*⁷⁸.

Odată cu trecerea Dobrogei sub ascultarea canonică a Episcopiei Dunării de Jos, așezămintele monahale din nordul provinciei se integrează treptat în coordonatele vieții bisericești din eparhia respectivă. Ierarhii acestei eparhii, sesizând rolul important al mănăstirilor pentru misiunea bisericească, vor include în prioritățile lor pastorale ample procese de refacere a construcțiilor mănăstirești, dar și direcții de revigorare a viețuirii duhovnicești. Pionierii acestor măsuri sunt episcopii Iosif Gheorghian (1879-1886) și Partenie Clinceni (1886-1902). Importante lucrări de construire a unor noi clădiri administrative se desfășoară la Mănăstirea Cocoș din inițiativa episcopului Pimen Georgescu al Dunării de Jos (1902-1909), începând cu primăvara anului 1905 (trapeză, baie cu aburi, infirmerie ș.a.)⁷⁹.

În perioada păstoririi episcopului Nifon Niculescu (1909-1921) vechile biserici de la mănăstire au fost demolate și s-a ridicat, între anii 1911-1913, impunătoarea biserică de astăzi⁸⁰. Pictura în ulei a fost realizată de pictorul italian Francesco de Biase⁸¹.

Din anul 1909 în ascultarea Mănăstirii Cocoș intră și schitul Saon, până în 1916 când redevine așezământ monahal de sine stătător⁸².

La intrarea în vigoare a Legii clerului mirean (1894) în mănăstire se aflau 52 de monahi; cinci ani mai târziu erau 44 de călugări și 10 frați⁸³.

Mănăstirile din nordul Dobrogei și viața monahală din aceste lavre au plătit un greu tribut în timpul primului Război Mondial. Astfel, călugării *Damian Nenciu, Agatanghel Chiriac și Varasiil Luca*, împreună cu alți 6 preoți au fost

⁷⁸ *Ibidem*, p. 141.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 336-338.

⁸⁰ Arhim. Ieronim Motoc, *Mănăstiri dobrogene...*, p. 191.

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² Pr. Grigore N. Popescu, op. cit., p. 614-615.

⁸³ Protos. Sofronie Vulpescu, *Calendar bisericesc ortodox pe anul mântuirii 1899*, București, 1899, p. 77.

internați în lagărul bulgar din comuna dobrogeană Slava Rusă. Deportați în Bulgaria, după terminarea războiului cei trei călugări s-au întors la Mănăstirea Cocoș, dar cei șase preoți au murit în lagărul de la Slava Rusă⁸⁴. Mai mulți călugări, în timpul războiului s-au refugiat în Mănăstirea Noul Neamț din Basarabia⁸⁵, luând cu ei majoritatea obiectelor de valoare și o parte din arhiva mănăstirii; foarte puține din acestea s-au întors la Cocoș, după încheierea războiului. Alți 35 de călugări și frați bătrâni au rămas însă în mănăstire, având parte de un tratament inuman din partea trupelor inamice. Monahii au fost „bătuți pe pielea goală și trași de bărbi“, apoi internați în mănăstirea lipovenească Slava Rusă. Când s-au retras, armatele s-au oprit din nou la mănăstire, luând o mare parte din furajele și produsele așezământului. Opuându-se unui astfel de jaf, călugării au fost amenințați cu focuri de armă, iar monahul *Acache Atanasiu* a fost împușcat mortal⁸⁶.

Călugării și călugărițele din mănăstirile dobrogene și-au adus contribuția în spitalele de răniți. Astfel, în august 1916, 11 monahi din Mănăstirea Cocoș au fost concentrați ca infirmieri; o parte din aceștia au deservit spitalul instalat în localul Seminarului Sf. Andrei din Galați, iar alții în cel de la reședința episcopală. De asemenea, 15 maici din Mănăstirea Celic-Dere au alinat suferințele răniților în diferite spitale mobile sau staționare de pe front⁸⁷.

Activitatea ieromonahilor de la Mănăstirea Cocoș pe câmpurile de luptă a fost deosebit de apreciată. Despre arhim. *Damaschin Popescu*, detașat ca slujitor la parohia Harabagi (azi Hațeg), jud. Constanța se scria că este „dezinteresat de viață... slujind morții chiar și în timpul acțiunii, preot distins, curajos și un prea bun patriot“; ieromonahul *Damaschin Doroș*, care făcea parte din Regimentul 15 Infanterie, era cotate drept: „preot cu suflet curat, demn, cu multă inimă, foarte patriot și bun povățuitor pentru soldați“⁸⁸. Între alții s-a distins pe frontul de luptă și ieromonahul *Ioachim Vișan*⁸⁹.

---

⁸⁴ Pr. Grigore N. Popescu, *Preoțimea română și întregirea neamului*, vol. II, București, 1940, p. 340.

⁸⁵ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 191.

⁸⁶ *Filiala Arhivelor Statului Tulcea*, fond Prefectura jud. Tulcea, dosar nr. 106/1919, f. 13r; pr. Grigore N. Popescu, *Preoțimea română...*, p. 340; pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 181.

⁸⁷ Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 177.

⁸⁸ Icon. Const. Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, București, 1921, p. 72; pr. Grigore N. Popescu, *Preoțimea română...*, p. 108; pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 176.

⁸⁹ Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 176.

După încheierea războiului monahii refugiați la Mănăstirea Noul Neamț din Basarabia s-au întors la Mănăstirea Cocoș care și-a reluat, treptat ritmul de viață monahală, întrerupt de marea conflagrație mondială.

Între stareții și ceilalți călugări ai Mănăstirii Cocoș din perioada 1833-1918, care s-au distins prin viață duhovnicească, activitate gospodărească și cultural-misionară, amintim pe arhim. *Visarion* (1833-1862), arhim. *Daniil* (1862-1884), arhim. *Nicandru Boia* (1884-1887), ierom. *Acachie Goșa* (1890-1902), arhim. *Roman Sorescu* (1909-1919).

Mănăstirea Celic-Dere a fost întemeiată între anii 1841-1844 la sud de comuna Telița, jud. Tulcea, de către călugări români, ucrainenii și ruși⁹⁰. Arhimandritul *Atanasie Lisavenco* și schimonahul *Paisie*, ambii ruși, veniți de la Muntele Athos, preiau conducerea mănăstirii în 1846 și încearcă formarea unei obști mixte, fapt care creează nemulțumiri în rândul primilor monahi, unii dintre aceștia părăsind mănăstirea și formându-și un mic schit pe malul lacului Saon⁹¹. Protestele ierarhilor români din vecinătatea Dobrogei și tensiunile din interiorul mănăstirii îl determină pe arhimandritul *Atanasie* să ia unele măsuri: astfel, prin 1846-1847 Mănăstirea *Celicul de Sus*, sau cel Mare devine mănăstire de monahii, iar *Celicul de Jos*, mănăstire de călugări, întemeiată la cca. 2 km depărtare de prima, pe malul pârâului Telița cu biserica *Acoperământul Maicii Domnului*.⁹² Viețuitorii de aici au fost strămutați, în 1881 la schitul Saon, în locul lor fiind aduse aproximativ 50 de călugărițe de la Celicul Mare⁹³.

În anul 1846-1847 a fost ridicată biserica *Adormirea Maicii Domnului*, de lemn, într-un loc din pădure, care a fost defrișat, lângă pârâu, mai jos de prima așezare care fusese mistuită de un incendiu⁹⁴, modestă, dar „bine întreținută și, relativ, bogat înzestrată cu odoare bisericești”⁹⁵; s-a mai ridicat și un mic paraclis cu hramul *Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil*, precum și clopotniță, arhondaric și chilii⁹⁶. Toate acestea au căzut pradă revărsării pârâului Celic în 1914. Înainte de

⁹⁰ Arhim. Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 103.

⁹¹ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 339. Este eronată opinia lui Victor Slăvescu (*Corespondența...*, p.100) că Mănăstirea Celic „a fost întemeiată în 1835 de arhiereul (sic!) *Atanasie Lisivenco*”.

⁹² Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 339-340.

⁹³ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 194. În anul 1947 inundațiile provocate de pârâul Telița au distrus complet această mănăstire.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 193.

⁹⁵ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 340; Arhim. Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 104, 105.

⁹⁶ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 193.

1906 se aflau în mănăstire 87 maici și 13 surori, aproape toate de origine rusă⁹⁷. Slujbele erau săvârșite mai mult în limba rusă, de doi preoți⁹⁸.

Mănăstirea avea, la 1906, 180 ha pământ arabil și 15 ha de vie; primea un ajutor anual de la stat de 5.000 de lei și 1.000 kg sare⁹⁹.

Noua biserică, cu înălțimea de 52 m de la nivelul solului și cu o adâncime de 12 m sub sol, începută în anul 1901, era una etajată¹⁰⁰. Construcția, proiectată de arhitectul Toma Dobrescu, a fost încheiată „la roșu” în anul 1916, dar lucrările s-au finalizat abia în anul 1932, când a fost sfințită de episcopul Cozma Petrovici al Dunării de Jos¹⁰¹. Fresca interioară este opera pictorului Gheorghe Eftimiu, iar iconostasul a fost sculptat de Ion Dima¹⁰².

Episcopul Nifon s-a preocupat de contrabalansarea elementului rus în mănăstire, prin încurajarea închinovierii unor tinere românce din satele aflate în vecinătate și prin înființarea unei școli în cadrul căreia toate maicile au fost îndatorate să învețe să citească și să scrie în limba română. A întemeiat, de asemenea, o Școală de pictură¹⁰³, a cărei temelie o așează la 15 august 1909¹⁰⁴, construcția fiind terminată în 1912, împreună cu alte clădiri destinate atelierelor de covoare și țesătorie¹⁰⁵. Noua stăreție, începută în primăvara anului 1911 s-a inaugurat de către episcopul Nifon la 15 august 1912¹⁰⁶.

La 1914 mănăstirea avea 135 de maici și surori, dintre care 100 rusoaice și 35 românce¹⁰⁷.

Între călugărițele care s-au distins prin viață monahală exemplară și prin acte de cultură se numără stareța *Mihaila Panaiot* și monahiile profesoare *Aglaida Luchian* și *Nectaria Nicolau*¹⁰⁸.

⁹⁷ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 340. După *Anuar 1909...*, p. 447, la 1909 în mănăstire erau 91 de monahii.

⁹⁸ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 341. În perioada 1894-1901 slujea și un diacon.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 341-342. Proiectul acestei biserici foarte mari, pentru care numai cu fundația realizată între anii 1901-1902 se cheltuiseră 36.000 de lei, era catalogat „o încercare și pripită și nechibzuită”.

¹⁰¹ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 194.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ Vezi actul de fundare a școlii și regulamentul de funcționare la arhim. Roman SORESCU, *op. cit.*, p. 111-120.

¹⁰⁴ Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 42.

¹⁰⁵ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 195.

¹⁰⁶ Arhim. Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 128-129. Actul de inaugurare la p. 128.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 105.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 110, 118-119 (cu fotografii).

Mănăstirea Saon a fost la începuturile sale schit întemeiat pe la 1846 de câțiva călugări nemulțumiți de devierile de la viața monahală, îngăduite și promovate în Mănăstirea Celic-Dere de nacealnicul Atanasie Lisavenco¹⁰⁹. În anul 1881 episcopul Iosif Gheorghian strămută și călugării de la Mănăstirea Celicul Mic (Celicul de Jos) la schitul Saon care totodată iese de sub ascultarea Mănăstirii Celic-Dere¹¹⁰. Biserica inițială a schitului, modestă ca lucrare, avea hramul *Înălțarea Domnului*, iar micul paraclis era utilizat și ca trapeză de către cei 13 monahi și câțiva frați¹¹¹.

Piatra de temelie a bisericii cu hramul *Înălțarea Domnului* și a două corpuri de chilii s-a pus la 30 iunie 1881¹¹²; în anii 1882-1883 se strâneau ajutoare printr-o condică de subscripții, pentru finalizarea lucrărilor¹¹³. Un incendiu petrecut în anul 1893 mistuie chiliile pe care le va reface episcopul Partenie Clinceni¹¹⁴. Un nou incendiu, în anul 1905, distruge din nou așezământul, mai puțin biserica mănăstirii care scapă neatinsă de foc¹¹⁵.

Averea schitului, la 1906 era următoarea: 84 ha pământ arabil, 16 ha de vie, venitul a 3 mori de vânt, dreptul de pescuire în balta Saun și un șeptel alcătuit din o turmă de oi (numărul ovinelor nu este precizat), o cireadă cu cca 80 de vite și o herghelie de cca 40 de cai¹¹⁶.

Biserica mare a mănăstirii, cu hramul *Acoperământul Maicii Domnului*, începută în toamna anului 1909 a fost terminată și sfințită cinci decenii mai târziu¹¹⁷.

La 31 octombrie 1909 episcopul Iosif Gheorghian al Dunării de Jos a trecut schitul Saon sub ascultarea Mănăstirii Cocoș din jud. Tulcea. La acea vreme se aflau închinoviați la Saon 14 monahi, sub conducerea protosighelului basarabean

¹⁰⁹ Grigore N. Popescu, „Corală preoților bucureșteni...“, p. 614; arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 195.

¹¹⁰ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 195; pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 34.

¹¹¹ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 343.

¹¹² *Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos*, fond dosare generale, dosar nr. 1785/1881, f. 51; arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 195-196.

¹¹³ Pr. Eugen Drăgoi, *Aspecte ale vieții bisericești...*, p. 295.

¹¹⁴ Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 36.

¹¹⁵ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 195.

¹¹⁶ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 343. Vezi alte date în *Anuar 1909...*, p. 447.

¹¹⁷ Pr. Felix Neculai, *Mănăstirea Saon, în Domnitorii și ierarhii Țării Românești, ctitoriile și mormintele lor*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2009, p. 1116.

*Arsenie Grație*¹¹⁸. Statul subvenționa schitul cu 1.000 de lei și cu 1.000 kg de sare anual. Un singur monah din obște era român; toți ceilalți erau ruși¹¹⁹.

În 1916 Saonul devine iarăși schit de sine stătător, iar în 1930 este transformat în mănăstire de maici¹²⁰.

Prin anexele sale gospodărești, bine dotate și prin șeptelul și viile aflate în administrare, mănăstirea Saon a contribuit la întreținerea eparhiilor în jurisdicția cărora s-a aflat, iar monahii și monahiile închinoviate aici au împletit rugăciunea cu munca în chip pilduitor.

Mănăstirea Taița a fost înființată în primele decenii ale secolului al XIX-lea, în pădurile Măcinului, de un grup de răzeși fugiți din nordul Moldovei¹²¹. În 1850 când o vizitează, Ion Ionescu de la Brad găsea în acest așezământ monahal 6 călugări din toate provinciile române („o Dacie în miniatură”), conduși de egumenii *Ioil* și *Simeon*¹²², moldoveni din părțile Sucevei, fugiți în Dobrogea după ce domnitorul Mihai Sturdza (1834-1849) le-a luat abuziv pământurile¹²³. Mănăstirea, situată lângă satele Taița și Țiganca, la sud-est de Măcin și sud-vest de Isaccea¹²⁴, era bogată, având un ciflic (moșie, fermă de dimensiuni reduse) cu un important șeptel și 80 de stupi¹²⁵. Biserica mănăstirii era construită din paiantă, în formă de cruce, fără pictură și învelită cu olane¹²⁶. Reprezentantul României la Tulcea scria într-un raport către Ministerul de Externe de la București, în 1872, că monahii de la Mănăstirea Taița „se bucurau de considerația și respectul locuitorilor și că, totodată, contribuiau la conservarea spiritului național și al obiceiurilor românești”¹²⁷. La acea dată obștea mănăstirii

¹¹⁸ *Anuar 1909...*, p. 447. Egumenul Arsenie era născut la 23 august 1866 în comuna Zahaicana din Basarabia.

¹¹⁹ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 344.

¹²⁰ Grigore N. Popescu, *Corală preoților bucureșteni...*, p. 615. Autorul reproduce datele respective din relatarea stareței Neonila Bolea.

¹²¹ Tudor Mateescu crede că a fost înființată „pe la 1830”. Cf. Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal transilvănean...*, p. 114.

¹²² Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 102; Tudor Mateescu, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...*, p. 174.

¹²³ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 102; Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea – Mănăstirea Taița*, în „MMS”, XLIX (1973), nr. 1-2, p. 121.

¹²⁴ *Ibidem*. Amănunte privind locația mănăstirii, la p. 122.

¹²⁵ Tudor Mateescu, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...*, p. 175.

¹²⁶ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 197.

¹²⁷ Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea...*, p. 121; arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 197.

era de 14 călugări, dar așezământul se afla în mare sărăcie și biserica trebuia reparată, întrucât era căzută „complet în ruine”¹²⁸. Ultimul egumen al mănăstirii (între 18 februarie 1877-28 septembrie 1878) a fost arhimandritul *Dositei Crihană* (1840-1920) un vrednic slujitor și duhovnic vestit, fost ieromonah la Mănăstirea Celic-Dere¹²⁹. Distrugându-se Mănăstirea Taița, arhim. Dosoftei a ajuns preot în orașul Sulina, jud. Tulcea¹³⁰. Așezământul mănăstiresc de pe valea Taiței a fost distrus probabil de grupuri răzlețe de cerchezi¹³¹. Pe o hartă a Dobrogei, realizată în 1882 sunt însemnate, lângă satul Țiganca „ruinele Mănăstirii Taița”¹³². Diaconul Anghel Constantinescu scria în 1906, în monografia dedicată Episcopiei Dunării de Jos că la desființare, în cursul anului 1879, schitul „avea 11 monahi sub conducerea unui superior și cari, odată cu desființarea acestui schit, au fost trimiși pe la alte monastiri din țară, fiecare unde a voit”, iar biserica „a rămas pentru trebuințele religioase ale locuitorilor satului Țiganca”¹³³. Biserica mănăstirii a intrat în administrarea parohiei Nifon; a fost demolată în anul 1915, după construirea noii biserici parohiale, locaș în care au fost aduse unele icoane și cărți ce aparținuseră mănăstirii¹³⁴.

Schitul *Hamcearca* veche așezare monahală nord-dobrogeană, întemeiat în secolul la XVIII-lea, la cca 6 km de Taița¹³⁵. La 1850 Ion Ionescu de la Brad găsea în „Mănăstirea de călugări ruși Amgarca”, 10 monahi care „umblă în porneală”¹³⁶. Așezământul se afla lângă satele Amgarca (Hamcearca) și Gefer (azi Căprioara, com. Hamcearca, jud. Tulcea)¹³⁷. Biserica schitului era construită pe piloni, din lemn de stejar, având hramul *Adormirea Maicii Domnului*¹³⁸.

¹²⁸ Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea...*, p. 121.

¹²⁹ Pr. Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă...*, p. 132.

¹³⁰ Arhim. Roman Sorescu, *op. cit.*, p. 147.

¹³¹ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 101-102; Tudor Mateescu, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea...*, p. 121-125.

¹³² *Ibidem*, p. 125; Idem, „Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...”, p. 175.

¹³³ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 344.

¹³⁴ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 197. Despre biserica actuală din satul Nifon vezi pr. Felix Neculai, *Biserica Adormirea maicii Domnului - Nifon*, în *Domnitorii și ierarhii Țării Românești, cititorii și mormintele lor*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2009, p. 1006-1007.

¹³⁵ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 101-102.

¹³⁶ *Ibidem*, p. 102. Porneală = pașterea oilor din mers (cu precădere seara și noaptea)

¹³⁷ *Ibidem*.

¹³⁸ Arhim. Ieronim Motoc, *op. cit.*, p. 197.

Despre Schitul *Hamcearca*, diac. Anghel Constantinescu scrie că „s-a desființat în aceleași împrejurări și totodată cu schitul Taița”¹³⁹.

Semn al schimbării atitudinii autorităților otomane față de restricțiile religioase anterioare, dar și dovadă a unui crescând interes pentru viața monahală în nordul Dobrogei este și inițiativa unor locuitori din orașul Măcin și satele Garvăn, Jijila și Văcăreni, luată la 1 mai 1872, de a întemeia un schit românesc lângă satul Jijila, pe fosta moșie a negustorului Vasile Valcanu de pe Valea Jijilei¹⁴⁰. Egumen urma să fie monahul *Isaac*, „om cu bună știință și purtare, onorat și iubit de toți împrejur locuitori”¹⁴¹, iar hramul schitului se dorea a fi *Înălțarea Domnului*. Din motive rămase necunoscute, schitul n-a mai fost întemeiat.

Viața mănăstirească din Dobrogea veacului al XIX-lea și primele două decenii ale celui următor a cunoscut, în concluzie, două etape majore: prima până în anul 1879, când provincia era parte integrantă a Imperiului Otoman și se confrunța cu regimul restricționar al unui stat anticreștin; cea de a doua când așezămintele monahale dobrogene sunt încorporate jurisdicției canonice a Episcopiei Dunării de Jos și intră într-un îndelungat proces de refacere spirituală, culturală și administrativă. Până la Războiul de Independență, mănăstiri precum Cocoș și Taița, a căror obște era formată din monahi români și la conducerea cărora se aflau personalități duhovnicești și culturale puternice, și-au asumat importantul rol de a conserva și promova credința ortodoxă într-un spațiu etnic divers și sub o politică refractară creștinismului în general și a celui ortodox românesc în special. Putem afirma că astfel de mănăstiri au constituit nucleele de românism care au polarizat atenția celor din jur și au deschis calea, după 1878, populării Dobrogei cu români din provinciile de peste Dunăre, facilitând procesul de românizare care era confruntat la începutul lui cu multe piedici și situații dificile. Totodată, păstrarea de către aceste lavre dobrogene a legăturilor cu principalele așezăminte monahale din țările române a constituit garanția neînstrăinării lor canonice și a menținerii tradiției monahale din Valahia, Moldova, Basarabia și Transilvania. În același timp, călugării din nordul

¹³⁹ Diac. Anghel Constantinescu, *op. cit.*, p. 345.

¹⁴⁰ Tudor Mateescu, *Proiectul înființării unui schit românesc în Dobrogea, la 1872*, în „Glasul Bisericii”, an. XXXIII (1974), nr. 3-4, p. 315-318. Idem, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea...*, p. 175. Între semnatarii cererii adresate Mitropoliei Dristrei se află și preoții: *Ion și Scarlat* din Măcin, *Ion Puiea* din Garvăn, *Platon* din Văcăreni. În final semnează și preotul *Mihail*, fără indicarea localității.

¹⁴¹ Tudor Mateescu, *Proiectul înființării...*, p. 316. Autorul presupune că monahul *Isaac* provenea probabil de la una din cele două mănăstiri învecinate, adică Taița și Cocoș.

Dobrogei și-au adus contribuția la promovarea culturii într-un spațiu geopolitic pentru care autoritățile locale și centrale musulmane nu manifestau niciun interes.

După încorporarea Dobrogei la România, ierarhii Dunării de Jos, cu toate dificultățile majore întâmpinate, s-au străduit să redreseze și să încurajeze viața monahală din această parte a țării, făcând impresionante investiții materiale și spirituale în așezămintele monastice care, în timp, s-au dovedit salutare. Nu ușoară a fost și lupta chiriarhilor de la Dunărea de Jos, care sunt adevărați ctitori ai acestor așezăminte, pentru a stopa tendințe monahale centrifuge și a îndepărta cu răbdare și tact derapajele periculoase moștenite din trecut și de a croi direcții de viațuire conforme tradiției de veacuri a Bisericii Ortodoxe.

Din aceste motive, istoria mănăstirilor și schiturilor din Dobrogea, care din păcate nu beneficiază de o monografie științifică actualizată, trebuie cunoscută în profunzime, iar aportul acestor așezăminte la parcursul existențial al Dobrogei ca provincie românească se cuvine subliniat cu și mai multe și durabile argumente.

BIBLIOGRAFIE

Izvoare:

Arhiva Arhiepiscopiei Dunării de Jos, fond dosare generale;
Arhiva Protopopiatului Galați;
Filiala Arhivelor Statului Tulcea, fond Prefectura jud. Tulcea;
Documente privind Istoria României. Războiul de Independență, vol. IX, Ed. Academiei Române, București, 1955 ;
HAMANGIU, C., *Codul general al României*, ed. a doua, vol. II, București, 1907.

Lucrări generale:

Anuar 1909 (Administrațiunea Casei Bisericii), București, 1909;
Arhiepiscopia Dunării de Jos. Istorie bisericească, misiune creștină și viață culturală de la începuturi până în secolul al XIX-lea, I, Galați, 2009;
De la Dunăre la Mare, monumente istorice și izvoare creștine, ed. a II-a, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1979;
Municipiul Galați. Album monografic, Galați, 1999;
Tratatul de Pace de la Berlin, încheet în 13 iulie 1878, Iași, 1878.

Lucrări speciale

- BAUMANN, Victor, *Sângele martirilor*, Constanța, 2004;
- BĂLAN, ierom. Ioanichie, *Vetre de sihăstrie românească*, București, 1982;
- BĂLĂȘESCU, Nifon, „Românii din Turcia“, în *Biserica și școala*, vol. I, Arad, 1877;
- BRUSANOWSKI, Paul, *Stat și religie în Orientul Mijlociu Islamic*, Cluj-Napoca, 2005;
- CIACHIR, Nicolae, *Războiul pentru independența României în contextul european (1875-1878)*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977;
- CONSTANTINESCU, Diac. Anghel, *Monografia Sfintei Episcopii a Dunării de Jos*, București, 1906;
- DRAGOMIR, pr. Ioan, *Câteva documente turcești necunoscute privitoare la Mănăstirea Cocoș*, în „BOR”, an. LXXXII, nr. 11-12, București, 1964;
- DRĂGOI, pr. Eugen, *Aspecte ale vieții bisericești din Episcopia Dunării de Jos în anii 1864-1886*, în *Monumente istorice și izvoare creștine*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1987, p. 261-267;
- idem, *Despre bazilica și Sfinții martiri de la Niculițel, date bibliografice*, în *Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic*, 3, Galați, 1987;
- idem, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos, 1864-1889*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1990;
- idem, „Spațiul misionar al Eparhiei Dunării de Jos“, în rev. „Axis libri”, ed. de Biblioteca V. A. Urechia, an II, nr. 5, Galați, 2009;
- DUMITRAȘCU, Gh., *Aspecte ale situației Dobrogei în perioada noiembrie 1878-mai 1883. Activitatea primului prefect de Constanța, Remus N. Opreanu*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol“, vol. XVIII, Iași, 1981;
- FILOTTI, Zamfir, *Mănăstirea Cocoșu, regimul proprietății în Dobrogea*, București, 1889;
- GIURESCU, Constantin C., *Principatele române la începutul secolului XIX*, București, 1957;
- IONESCU, căpitanul M.D., *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București, 1904, p. 387-388;
- IVAN, I., *Contribuția Mănăstirii Neamț la tipărirea celei dintâi ediții în limba română a operei lui D. Cantemir „Descriptio Moldaviae”*, în „MMS”, nr. 5-6, 1973;

- MATEESCU, Tudor, *Les diocèses orthodoxes de la Dobroudja sous la domination ottomane*, în „Balkan Studies”, XIII, Thessaloniki, 1972, nr. 2;
- idem, *Un așezământ monahal moldovenesc în Dobrogea – Mănăstirea Taița*, în „MMS”, 1973, nr. 1-2;
- idem, *Date despre viața bisericească a Dobrogei înainte de 1877*, în „BOR”, an XCII, nr. 9-10, București, 1974;
- idem, *Proiectul înființării unui schit românesc în Dobrogea, la 1872*, în „Glasul Bisericii”, an. 1974, nr. 3-4;
- idem, *Din legăturile religioase ale Dobrogei cu Moldova înainte de 1877*, în „MMS”, an LI, nr. 9-12, Iași, 1975;
- idem, *Un așezământ monahal transilvănean în Dobrogea (Contribuții la istoria Mănăstirii Cocoșu până la 1877)*, în „Mitropolia Ardealului”, an. XXI, nr. 1-3, Sibiu, 1976;
- idem, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, București, 1979;
- idem, *Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane*, în *Monumente istorice și izvoare creștine*, Galați, 1987;
- MEHMED, Mustafa ALI, *Istoria turcilor*, București, 1976;
- MIHAIL, pr. Paul, *Din corespondența episcopului Melchisedec*, în „BOR”, nr. 5-6, 1959;
- idem, *Mănăstirea Neamț centru de viață spirituală și artistică românească*, în „MMS”, nr. 1-2, 1970;
- MODEST, protos. Zamfir, *O ctitorie transilvăneană în Dobrogea – Mănăstirea Cocoș*, în „Glasul Bisericii”, nr. 2, 1986, p. 90-95;
- MODEST, protos. Zamfir, *Mănăstirea Cocoș*, Galați, 1986;
- MOISESCU, Cristian, *Un monument medieval dobrogean necunoscut: biserica Sfântul Atanasie de la Niculițel (sec. XIII)*, în *De la Dunăre la Mare, monumente istorice și izvoare creștine*, ed. a II-a, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1979;
- MOTOC, arhim. Ieronim, *Mănăstiri dobrogene și din părțile Dunării de Jos*, în *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*, ed. a II-a, Galați, 1979;
- NAZARIE, Icon. Const., *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, București, 1921;
- NECULAI, pr. Felix, *Biserica Adormirea maicii Domnului - Nifon*, în *Domnitorii și ierarhii Țării Românești, ctitoriile și mormintele lor*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2009;

- NEDIOGLU, Gh., *Mănăstirea Cilicului (Câteva precizări)*, în „Analele Dobrogei”, IX, nr. 2, Constanța, 1928;
- OBERLANDER-TĂRNOVEANU, Ernest, *Pentru o nouă datare a bisericeții cu plan treflat de la Niculițel (jud. Tulcea)*, în „Peuce”, Muzeul Deltei Dunării, VIII, 1980;
- PĂCURARIU, pr. prof. Mircea, *Viața creștină și organizarea bisericească în ținuturile Tomisului și Dunării de Jos de la începuturi până în anul 1864, în Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos în trecut și astăzi*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1981, p.11-30;
- idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, 2, 3, Ed. IBMBOR, București, 1981;
- idem, *Scurt istoric al Mitropoliei Proilaviei (Brăila)*, în *Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos*, Galați, 2005, p. 26-40;
- POPESCU, pr. Grigore N., *Preoțimea română și întregirea neamului*, vol. II, București, 1940
- idem, *Corala preoților bucureșteni în Dacia Pontică*, în „Glasul Bisericii”, an XVI, nr. 8-9, București, 1957;
- Adrian RADULESCU, Ion BITOLEANU, *Istoria Românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, București, 1979;
- RĂDULESCU, Gh., *Starea religioasă a Dobrogei în decursul vremurilor*, București, 1904;
- RUSSO, D., *Studii istorice greco-române*, tom. I, București, 1939, p. 247-285;
- SLĂVESCU, Victor, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846-1874*, București, 1943;
- SORESCU, arhim. Roman, *Monastirile dobrogene*, București, 1914;
- ȘTREMPEL, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești B.A.R.*, vol. 3, București, 1987;
- idem, *Peregrinările unui monah în primăvara anului 1877*, în „Glasul Bisericii”, nr. 5, 1977;
- idem, *Desăvârșirea unității noastre naționale – fundament al unității Bisericii străbune*, Craiova, 1988;
- VULPESCU, Protos. Sofronie, *Calendar bisericesc ortodox pe anul mântuirii 1899*, București, 1899.